

FRÁSÖGN

af fundi Evrópuráðsþingsins í Strassborg 23.–27. janúar 2012

Af hálfu Íslandsdeildar Evrópuráðsþingsins sóttu fundinn Þuríður Backman formaður, Möður Árnason varaformaður, og Birkir Jón Jónsson, auk Kjartans Fjeldsted ritara. Meðal helstu mála á dagskrá voru umbætur á starfsemi mannréttindadómstóls Evrópu, virkni lýðræðisstofnana í Bosníu og Hersegóvínu og Úkraínu, staða mála í Hvíta-Rússlandi, aðgangur allra að þátttöku í menningarlífi, þvingaðir fólksflutningar sem brot á mannréttindum, og Evrópuráðssamningur um varnir gegn ofbeldi gagnvart konum og heimilisofbeldi.

Að venju hófst fyrsti þingfundur ársins á kjöri forseta þingsins en Mevlüt Çavusoğlu, sem þegar hafði setið tvö eins árs kjörtímabil, var ekki kjörgengur. Var franski þingmaðurinn Jean-Claude Mignon útnefndur forseti en hann var einn í framboði. Að kosningu varaforseta lokinni flutti Çavusoğlu fundinum skýrslu um starfsemi framkvæmdastjórnar þingsins frá síðasta þingfundi. Einnig fluttu formenn sendinefnda Evrópuráðsþingsins vegna kosningaeftirlits í Rússlandi og Marokkó skýrslur sínar.

David Lidington, Evrópumálaráðherra Bretlands, ávarpaði því næst fundinn og gerði grein fyrir áhersluatriðum bresku formennskunar í Evrópuráðinu. Fjallaði hann um áætlanir Breta um umbætur á starfsemi mannréttindadómstólsins og lýsti sem fyrr stuðningi við það umbótaferli á starfsemi Evrópuráðsins sem framkvæmdastjóri ráðsins, Thorbjørn Jagland, hefur staðið fyrir. Þá lýsti hann nýrri áætlun á sviði tjáningarfrelsis á netinu, sem ætlað er að sameina ýmis verkefni Evrópuráðsins á því sviði. Þá gerði hann grein fyrir starfi ráðherranefndarinnar og fagnaði því m.a. að pólitíska þráteflinu í Bosníu og Hersegóvínu virtist nú lokið að sinni með myndun nýrrar ríkisstjórnar þar í landi.

Mannréttindafulltrúi Evrópuráðsins, Thomas Hammarberg, flutti þinginu árlega skýrslu sína um stöðu mannréttinda í Evrópu en skýrslan er sú síðasta sem Hammarberg flytur þinginu þar sem kjörtímabili hans lýkur 31. mars nk. Í máli hans kom fram að Evrópa þyrfti að hverfa frá tómri orðræðu um mannréttindi og gera betur í að tryggja mannréttindi í verki. Réttarkerfið í allmörgum aðildarríkjum virkaði illa og spilling og pólitísk afskipti væru of útbreidd. Pólitísk afskipti af fjölmiðlum og takmarkanir á fjölmiðlafrelsi viðgengust enn víða. Þá harmaði hann að viðhorf gagnvart flóttamönnum og innflytjendum yrðu sífellt neikvæðari í álfunni.

Fram fór kosning í embætti mannréttindafulltrúa í stað Hammarbergs og var Lettinn Nils Muižnieks kjörinn til að gegna embættinu til sex ára frá og með 1. apríl. Muižnieks hefur m.a. starfað að félagslegri aðlögun minnihlutahópa sem ráðherra í ríkisstjórn Lettlands og verið meðlimur og formaður í nefnd Evrópuráðsins um baráttu gegn kynþáttafordómum (*ECRI, European Commission against Racism and Intolerance*).

Í ályktun þingsins um að tryggja virðingu fyrir og skilvirkni mannréttindasáttmála Evrópu var áréttað að það væru aðildarríkin sjálf sem bæru mesta ábyrgð á að framfylgja sáttmálanum, ekki Mannréttindadómstóllinn í Strassborg. Sjötíu prósent af þeim kærnum sem bærust dómstólnum væru frá aðeins sex ríkjum, Ítalíu, Póllandi, Rúmeníu, Rússlandi, Tyrklandi og Úkraínu. Kerfislæg vandamál í þessum ríkjum væru meginástæða þess mikla fjölda mála sem biði afgreiðslu hjá dómstólnum og ekki væri nóg að gert til að bregðast við þeim vandamálum.

Forsætisráðherra Bretlands, David Cameron, ávarpaði þingið og gerði umbætur þær á mannréttindadómstólnum sem Bretar hafa lagt til í tengslum við formennsku sína í Evrópuráðinu að meginumtalsefni. Í máli hans kom fram að hann teldi þrjú meginatriði þurfa athugunar við í starfsemi dómstólsins. Í fyrsta lagi væri ætlast til of mikils af dómstólnum. Fyrstu fjöru árin hefði heildarfjöldi kæra verið 45 þúsund, en aðeins á árinu 2010 hefðu hins vegar 61.300 kærur borist dómstólnum. Í öðru lagi væri rík tilhneiging til að líta á dómstólinn sem eins konar áfrýjunarrétt þangað sem hægt væri að áfrýja málum jafnvel þó að úrlausn

dómstóla í heimalandinu hefði verið í samræmi við mannréttindasáttmálann og því væri mikilvægt að dómstóllinn hefði fullt vald til að ákveða hvaða mál hann kysi að taka til umfjöllunar. Og í þriðja lagi tæki dómstóllinn ekki nóg tillit til þjóðþinga og seildist of langt inn á valdsvið þeirra. Þetta hefði gert dómstólinn umdeildari í aðildarríkjunum og grafið undan virðingu hans.

Meðal annarra tignargesta sem ávörpuðu þingið má nefna Törju Halonen, forseta Finnlands, Grigol Vashadze, utanríkisráðherra Georgíu, og Michelle Bachelet, varaframkvæmdastjóra Sameinuðu þjóðanna og framkvæmdastjóra UN Women.

Þuríður Backman tók til máls í umræðu um rétt allra til að taka þátt í menningarlífi. Í máli hennar kom fram að mikilvægt væri að fatlaðir gætu tekið virkan þátt í menningarlífi, en mörg Evrópuríki ættu langt í land með að tryggja fötluðum fullan aðgang að menningarviðburðum. Þá væru viðhorf og fordómar gagnvart fötluðum ekki síður tálmar á þátttöku þeirra en efnislegar hindranir. Þegar kæmi að hönnun bygginga væri mikilvægt að taka tillit til þarfa fatlaðra, en einnig til annarra hópa, svo sem eldri borgara. Hönnunarstefnan „Design for all“ væri eftirtektarvert framtak sem rétt væri að vinna fylgi sem víðast. Sagði Þuríður að styrkja ætti menningarþátttöku fatlaðra og annarra minnihlutahópa á sama hátt og aðra menningarviðburði. Þá ættu fjölmiðlar að endurspegla mannlífið í allri sinni fjölbreytni, þ.m.t. hvað varðar listsköpun fatlaðra og annarra minnihlutahópa.

Fram fór utandagskrárumræða um stöðu mála í Rússlandi eftir þingkosningarnar þar í landi sl. nóvember og þeirrar mótmælaöldu sem spratt upp í kjölfar þeirra. Í framsögu sinni sagði Andreas Gross, formaður flokkahóps jafnaðarmanna, að enginn drægi lengur í efa að umfangsmikið kosingasvindl hefði átt sér stað í þágu Sameinaðs Rússlands, flokks Pútíns, forsætisráðherra. Þau mótmæli sem sprottíð hefðu upp hefðu þó leitt til eins konar samskipta milli mótmælenda og yfirvalda. Tiny Kox sagði að Rússlandsforseti hefði lagt til að gera skráningu stjórn málaafra auðveldari og kallað eftir sjálfstæðum opinberum fjölmiðli. Pútín forsætisráðherra hefði einnig lagt til að myndavélar yrðu settar upp á öllum talningarstöðum. Ljóst væri að breytingar ættu sér stað í Rússlandi en ekki væri ljóst að svo stöddu hvort þær yrðu jákvæðar eða neikvæðar. Nokkrir rússneskir þingmenn höfnuðu því að kosingasvindl hefði átt sér stað og bentu á að stjórnarandstaðan hefði aukið þingstyrk sinn umtalsvert og Sameinað Rússland tapað meira en 100 þingsætum.

Fundurinn fjallaði um skýrslu eftirlitsnefndar þingsins um eftirfylgni við aðildarskuldbindingar Serbíu. Í ályktun þingsins kom fram að umtalsverðar framfarir hefðu orðið í landinu frá því að þingið hefði síðast fjallað um málið árið 2009. Tekist hefði að koma á pólitískum stöðugleika, samvinna við stríðsglæpadómstólinn í Haag væri betri, landið léki nú uppbyggilegt hlutverk á Balkanskaga og hefði færst nær aðild að Evrópusambandinu. Þó væri þörf á frekari umbótum á réttarkerfinu, virkari aðgerðum gegn spillingu, sjálfstæðari fjölmiðlum og betra umhverfi fyrir minnihlutahópa, sérstaklega sígauna.

Þá afgreiddi þingið ályktun um vernd mannréttinda með því að taka tillit til áður tilgreindra óska sjúklinga, en í henni eru aðildarríki ráðsins hvött til að fullgilda Oviedo-sáttmálann, sem snýr að réttindum sjúklinga. Í ályktuninni er m.a. bent á að sáttmálar Evrópuráðsins tryggi rétt sjúklinga til að hafna því að undirgangast lækni meðferð, kjósi þeir það.

Hvað varðar stöðu mála í Hvíta-Rússlandi harmaði þingið að stjórnvöld í landinu virðist vera að snúa baki við Evrópu, með áframhaldandi áreiti gagnvart stjórnarandstöðunni og frjálsum félagasamtökum og atlögu gegn sjálfstæði fjölmiðla. Harmaði þingið sérstaklega að dauðadóma yfir Aleh Hryshkautsou og Andrei Burdyka skyldi hafa verið framfylgt sem og nýlega dauðadóma yfir Dmitry Konovalov og Vladislav Kovalev í kjölfar réttarhalda sem einkenndust af alvarlegum mannréttindabrotum.

Eftirfarandi ályktanir og tilmæli voru samþykkt á þinginu:

- Ályktun 1855 um virkni lýðræðisstofnana í Bosníu og Hersegóvínu.

- Ályktun 1856 um að tryggja virðingu fyrir og skilvirkni mannréttindasáttmála Evrópu.
- Ályktun 1857 um stöðu mála í Hvíta-Rússlandi.
- Ályktun 1858 um framfylgni við aðildarskuldbindingar Serbíu.
- Ályktun 1859 um vernd mannréttinda og mannlegrar reisnar með því að taka tillit til áður tilgreindra óska sjúklinga.
- Ályktun 1860 um að styðja við réttindabaráttu kvenna á alþjóðavettvangi.
- Ályktun 1861 um að vinna að framgangi Evrópuráðssamnings um varnir gegn ofbeldi gagnvart konum og heimilisofbeldi.
- Ályktun 1862 um virkni lýðræðisstofnana í Úkraínu.
- Ályktun 1863 um þvingaða fólksflutninga sem brot á mannréttindum.
- Ályktun 1864 um fólksfjöldaþróun í Evrópu: að snúa áskorunum upp í tækifæri.
- Tilmæli 1990 um rétt allra til þátttöku í menningarlífi.
- Tilmæli 1991 um að tryggja virðingu fyrir og skilvirkni mannréttindasáttmála Evrópu.
- Tilmæli 1992 um stöðu mála í Hvíta-Rússlandi.
- Tilmæli 1993 um vernd mannréttinda og mannlegrar reisnar með því að taka tillit til áður tilgreindra óska sjúklinga.

Frekari upplýsingar má nálgast hjá ritara Íslandsdeildar og á vefsvæðinu <http://assembly.coe.int>.